

Оксана МАЛЮГА,

студентка 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Наукова керівниця: **Лілія ЯРОЩУК,**

к. пед. н., доцентка (БДПУ)

ОБДАРОВАНІСТЬ ЯК ІНТЕГРАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТОСТІ

Проблема обдарованості на сучасному етапі розвитку людського суспільства є однією з центральних у теорії і практиці.

Зазначимо, що незважаючи на тривалу історію наукових пошуків у досліджуваному напрямі, сьогодні немає єдиного підходу до визначення сутності самого феномену обдарованості. У науковій літературі спостерігається існування понад ста визначень лише самого поняття “обдарованість”. Відомо, що термін “обдарований” був вперше вжитий А. Тресем у 1839 р. у розумінні “геніальний”.

Загальноприйнятою є думка, що людина при народженні не має певних здібностей. Вродженими є лише задатки, тобто анатоμο-фізіологічні передумови формування здібностей. Саме на їх основі під впливом навчання і виховання, під час взаємодії з навколишнім середовищем розвиваються її здібності [1, с. 248–249].

Коли рівень розвитку загальних і спеціальних здібностей високий, говорять про загальну або ж спеціальну *обдарованість* – передумову творчих досягнень. При цьому, як правило, йдеться про інтелектуальну обдарованість.

Обдарованість можна уявити як систему, що охоплює такі компоненти:

- 1) біофізіологічний – анатоμο-фізіологічні особливості (задатки);
- 2) сенсорно-перцептивні блоки, що характеризуються підвищеною чутливістю;
- 3) інтелектуальні здібності, що дозволяють оцінювати нові ситуації й розв'язувати нові проблеми;
- 4) емоційно-вольові структури, що передбачають тривалі домінантні орієнтації;
- 5) високий рівень продукування нових образів, фантазія, уява тощо [3, с. 301–324].

У більш загальному вигляді *обдарованість* можна визначити як підвищений рівень розвитку однієї чи кількох здібностей людини, на основі яких з'являється можливість досягати високих результатів у соціально значущих видах діяльності. Теоретичний аналіз проблеми свідчить, що обдарованість розглядали найчастіше з точки зору феноменології, як уже виявлену індивідуальну властивість психіки дитини у контексті природних задатків, схильностей, здібностей з дослідження психічних процесів (інтелектуальна, творча обдарованість).

У сучасній психологічній науці як базову характеристику обдарованості було виділено творчу активність людини, прояви творчої природи психіки та її розвитку. З цього погляду обдарованість – це:

1) системна властивість психіки, яка виникає в результаті пізнавальної або іншої діяльної взаємодії між індивідом і освітнім середовищем;

2) властивість психіки, що розвивається, для вияву й розвитку якої необхідні не тільки наявність природних задатків, а й відповідне розвивальне, освітнє середовище, зокрема, відповідні види діяльності;

3) індивідуальна характеристика пізнавального, емоційного й особистісного розвитку учня, що проявляється в індивідуально-своєрідному поєднанні властивостей пізнавальної, емоційної та особистісної сфер свідомості даного індивіда, яке забезпечує можливість досягнення ним найвищих результатів розвитку здібностей у соціально значущих видах діяльності [2].

Зазначимо, що останнім часом багато дослідників схиляються до думки, що ключовою характеристикою потенціалу особистості варто вважати не видатний інтелект чи високу креативність, як вважалося раніше, а мотивацію. Так, наприклад, деякі вчені відзначають, що часто менш здібні, але більш цілеспрямовані люди виявляються у кінцевому рахунку більш продуктивними, ніж більш обдаровані, однак менш зацікавлені. Тобто максимально реалізує свій потенціал, а отже, і досягає вершин частіше не той, хто був більш розвиненим, а той, хто був більш наполегливим, хто завзято йшов до обраної мети [5, с. 21–25].

Розвиток здібностей та обдарувань учнів (студентів) потребує створення в освітньому закладі певних умов, які полегшують виявлення та підтримку обдарованої молоді, сприяють розвитку та реалізації її здібностей, стимулюють творчу роботи учнів (студентів) та вчителів (викладачів), активізують навчально-пізнавальну діяльність молоді тощо. Саме тому, на думку Г. Сазоненко [6, с. 232–233], сьогодні, як ніколи, гостро стоїть завдання створення нового *освітнього простору*, у якому дитина може розвивати власні здібності й обдарування, реалізувати життєву компетентність у професійній та соціальній діяльності. Освітній простір – це поле спільного буття, трансформоване усіма суб'єктами виховання у чинник інтегративного впливу на процес розвитку і самореалізації особистості.

Проектування освітнього простору спрямоване на розв'язання трьох стратегічних завдань, зокрема: на організацію умов і можливостей для ефективного розвитку і саморозвитку особистості, створення умов і визначення пріоритетів для навчальної, самоосвітньої діяльності учня (студента), реалізації індивідуальної освітньої траєкторії; організацію умов і можливостей для формування життєвої компетентності вихованця [5, с. 232–233].

Важливого значення в розвитку обдарованої особистості набувають особливості її *емоційно-вольової сфери*. На думку О. Кульчицької [4], обдаровані люди вирізняються своїми психічними якостями. Завдяки застосуванню біографічного методу було доведено, що такими якостями є: наполегливість, працездатність, одержимість, схильність до ризику, інтуїція, самоповага.

Таким чином, аналіз наукового доробку вітчизняних та зарубіжних учених дозволяє дійти висновку, що *обдарованість* – це комплекс задатків і здібностей особистості, які за сприятливих умов дозволяють потенційно досягти значних успіхів у певному виді діяльності (чи діяльності)

порівняно з іншими людьми. Тобто, обдарованість виступає як динамічна інтеграція різних здібностей з метою досягнення позитивних результатів у конкретній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальна психологія / за заг. ред. С. Максименко. Вінниця, 2004. 465 с.
2. Клименюк Ю. М. Професійна підготовка майбутнього вчителя: навчання обдарованих учнів. *Проблеми освіти у Польщі та в Україні в контексті процесів глобалізації та євроінтеграції*: зб. матер. міжнарод. наук.-практ. конф., 22–24 квітня 2009 р. Київ: КІМ, 2009. С. 408–413.
3. Клименюк Ю. М., Антонова О. Є. Технологія підготовки майбутнього вчителя початкової школи до розвитку інтелектуальної обдарованості. *Виявлення та підтримка обдарованості учнів загальноосвітньої школи*: матер. наук.-практ. конф., 24–26 червня 2009 р. Тернопіль, 2009. С. 18–27.
4. Кузьміна Н. В. Здібності, обдарованість, талант учителя. Педагогічна творчість і майстерність: хрестоматія. Київ: ІЗМН, 2000. С. 35–40.
5. Савенков А. И. Основные подходы к разработке концепции одарённости. *Педагогика*. Москва, 1998. № 3. С. 24–29.
6. Сазоненко Г. С. Педагогіка успіху (досвід становлення акмеологічної системи ліцею). Київ: Гнозис, 2004. 684 с.

Вікторія ПЕРЕВЕРТАЙЛО,
студентка магістратури 1 курсу
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Науковий керівник: **Олександр ГОЛК,**
к. пед. н., доцент (БДПУ)

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Орієнтація сучасних освітніх реформ на формування фахівця-професіонала ставить підвищені вимоги до підготовки вчителя початкових класів, особливо в аспекті професійно-педагогічної творчості. Пріоритет при цьому надається творчому розвитку майбутнього вчителя, його відкритості до інновацій, експериментуванню, педагогічному артистизму, здатності до самопізнання, саморозвитку та самоактуалізації у професійній діяльності. Творче мислення у педагогічній діяльності потребує формування у майбутніх учителів початкових класів широкого кола професійно-творчих, фахово-методичних вмінь, навичок й здібностей. Проте, як показує шкільна практика, готовність педагога початкових класів до оригінального конструювання навчального матеріалу, застосування нестандартних форм, методів навчання і виховання, їх поєднання та впровадження в навчальній та позаурочній виховній діяльності учнів молодшого шкільного віку, здатність до співробітництва, співпраці, співтворчості з різними суб'єктами освітнього процесу, не завжди є достатньою, що негативно може позначитися на творчому розвитку школярів.